

Somalia: Hawala og pengeoverføringer fra diasporaen til Somalia

- Hvem mottar pengeoverføringer fra diasporaen?
- Hva er og hvorfor brukes hawala?
- Hvordan fungerer hawala-systemet rent praktisk?
- Har klan eller regional tilhørighet betydning for hvilket hawala-foretak somaliere bruker?

Avgrensninger og kildetilfang

Denne responsen gir en kortfattet redegjørelse av omfanget av pengeoverføringer fra den somaliske diasporaen til de somaliske områdene på Afrikas horn, og av hvem som mottar slike pengeoverføringer. I tillegg beskriver responsen hawala-systemet, og hvordan pengeoverføringer gjennomføres rent praktisk.

I tråd med Landinfos mandat om å innhente informasjon om forhold i andre land, beskriver responsen i hovedsak pengeoverføringen fra perspektivet til mottagerne. Det betyr at responsen ikke går inn på forhold knyttet til hawala-foretakenes virksomhet i Norge og i diasporaen for øvrig, eller de krav til identifikasjon av avsender og dokumentasjon om pengenes opprinnelse og formål som foretakene stiller.

Som følge av koronapandemien og medfølgende reiserestriksjoner, har det ikke vært mulig for Landinfo å belyse ovennevnte forhold på en informasjonsinnhentingsreise til Somalia. Notatet bygger derfor i hovedsak på informasjon fra åpent tilgjengelige kilder. I tillegg har Landinfo snakket med muntlige kilder med praktisk kjennskap til pengeoverføringer gjennom hawala-foretak, hvorav én ønsker å være anonym.

Pengeoverføringer fra diasporaen

I overkant av to millioner registrerte somaliske migranter og flyktninger bor utenfor Somalia (UN 2019),¹ og er en del av den somaliske diasporaen. Båndene mellom somaliere i og utenfor Somalia er svært sterke. Det er en forventning om at familie og slektninger i diasporaen sender penger hjem, samtidig som at somaliere i diasporaen strekker seg svært langt for å få dette til (Hammond 2011; Landinfo 2020b; Lindley 2007). Det internasjonale pengefondet (IMF) estimerer at diasporaen hvert år overfører 1,3 milliarder amerikanske dollar til Somalia, som er like mye som den totale årlige internasjonale bistanden landet mottar (World Bank Group 2019, s. 119).

En studie fra Somaliland og Puntland indikerer at om lag 40 prosent av husholdningene i disse to områdene² mottar pengeoverføringer fra slektninger i utlandet (FSNAU 2013, s. 3). En annen studie, som også inkluderer Sør-Somalia, indikerer at litt over 10 prosent av somaliske husholdninger mottar pengeoverføringer fra utlandet (World Bank Group 2019, s. 122). Pengene brukes i hovedsak på mat, men også til utdanning og andre formål (Majid, Abdirahman & Hassan 2017, s. 24-26). Det er observert en økning i overføringer ved kriser i Somalia, da penger fra diasporaen utgjør en livslinje for mange somaliske husholdninger for eksempel i møte med matvareusikkerhet som følge av tørke (Landinfo 2020c; Majid, Abdirahman & Hassan 2017; Maxwell, Majid, Adan, Abdirahman & Kim 2015).

Hvem mottar pengeoverføringer i Somalia?

Pengeoverføringer finner i all hovedsak sted mellom slektninger, og går dermed først og fremst til familier med transnasjonale nettverk (Majid, Abdirahman & Hassan 2017, s. 16-18). Pengene sendes enten i form av faste overføringer (typisk månedlige), men også som enkeltutbetalinger ved særskilte behov eller i forbindelse med høytider som 'id-feiringene (Majid, Abdirahman & Hassan 2017, s. 21-23).

Mottagere av pengeoverføringer er som regel i nær familie med avsenderen. De to største undersøkelsene som er foretatt blant mottagere av pengeoverføringer i Somalia fant at om lag tre av fire mottagere oppga at avsenderen var i nær familie, det vil si ektefelle, søsken eller forelder/barn. I en av studiene, utført av FNs Food Security and Nutrition Analysis Unit (FSNAU), oppga de resterende mottagerne å

¹ Til sammenligning ble den somaliske befolkningen i Somalia i 2014 anslått å telle i overkant av 12 millioner (UNFPA & FRS 2014). FNs estimat av den somaliske diasporaens størrelse er grovkornet, og inkluderer ikke uregistrerte migranter og flyktninger. FNs estimat inkluderer heller ikke migranter og flyktninger fra de etnisk somaliske befolkningene i nabolandene. I denne sammenheng er det på sin plass å bemerke at etniske somaliere er hjemmehørende ikke bare i Somalia, men også i nabolandene Etiopia, Djibouti og Kenya, og at det kan være vanskelig å differensiere mellom etniske somaliere fra disse landene (Landinfo 2017).

² Somaliland og Puntland er formelt delstater i Somalia. Somaliland erklærte seg imidlertid som en uavhengig republikk i 1991, og fungerer i dag som en *de facto* stat. Puntland, på sin side, erklærte seg som en autonom delstat i 1998, men har aldri hatt ambisjoner om full løsrivelse fra Somalia.

være i avsenderens utvidede familie (FSNAU 2013, s. 17; Lindley 2006, s. 9-10).³ I en mindre studie foretatt blant avsendere i Storbritannia fremgår det også at noen overføringer går til venner (Hassan & Chalmers 2008, s. 18). Blant de som mottar pengeoverføringer fra utlandet, sender tre fjerdedeler penger videre til andre slektninger i Somalia (FSNAU 2013, s. 20).

Det er flere husholdninger i urbane områder enn i rurale områder som mottar pengeoverføringer. Blant husholdningene som mottar pengeoverføringer er det et flertall av store husholdninger,⁴ ettersom det er vanlig for relativt ressurssterke familier å gi husly til barn av rurale eller mindre velhavende slektninger (Majid, Abdirahman & Hassan 2017, s. 24). Kvinner er noe oftere mottagere av pengeoverføringer enn menn (Lindley 2006, s. 10; Majid, Abdirahman & Hassan 2017, s. 18). Dette kan skyldes at flere ektemenn bor i utlandet og dermed sender penger hjem, men også at kvinner er foretrukne mottagere blant familiemedlemmer i utlandet fordi de anses å bruke pengene mer fornuftig.

Qaraan er pengeinnsamlinger på klannivå, hvor pengene samles inn blant flere klanmedlemmer både i og utenfor diasporaen. Pengene fra slike innsamlinger kan gå til å hjelpe individer eller grupper ved behov, eksempelvis for å betale blodpenger (*diya*) eller i forbindelse med matvaremangel. De kan også gå til klanen som sådan, eksempelvis for å kjøpe politisk innflytelse eller til sosiale prosjekter i en landsby. I noen klaner er slike innsamlinger regelmessige og brukes til å bygge en økonomisk buffer, mens i andre klaner samles pengene inn *ad hoc* (Lindley 2007, s. 9; Majid, Abdirahman & Hassan 2017, s. 18).

Pengeoverføringer fra klanmedlemmer i diasporaen kan ha stor betydning i krisetider. For eksempel fant en studie av betydningen av internasjonale klannettverk under hungersnøden i 2011/12, at personer tilhørende Murusade- og Duduble-klanene (begge Hawiye-klaner) klarte seg relativt bedre enn personer tilknyttet Jiddu-klanen (Rahanweyn) på grunn av pengeoverføringer på klansnivå i diasporaen (Maxwell et al. 2015, s. 11-12). Dette kan ha sin sammenheng med at Hawiye-klanene, i tillegg til klaner fra de andre tradisjonelt nomadiske klanfamiliene Darod, Issak og Dir,⁵ har flere klanmedlemmer i diasporaen enn den historisk mer marginaliserte og mindre mobile klanene tilhørende klanfamilien Rahanweyn (og Digil), som på sin side utgjør flertallet i de såkalte bosetningene i og utenfor Mogadishu (Landinfo 2016, s. 2-4).

³ Lindley (2009) spesifiserer ikke hvem som tilhører kategorien «andre».

⁴ «Store husholdninger» er her definert som husholdninger med flere enn åtte personer (Majid, Abdirahman & Hassan 2017, s. 24).

⁵ Hawiye, Darod, Issak og Dir regnes som nomadiske klanfamilier, og omtaler gjerne seg selv som Somalias «noble klaner». Klanfamilien Rahanweyn (og Digil) regnes som jordbruksklaner, og er i hovedsak bosatt mellom elvene Juba og Shabelle. For mer om de somaliske klanfamiliene, se for eksempel Landinfos temanotat «Klan og identitet» (2015).

Hawala-systemet

Hawala (på somali *hawilaad*) er en måte å overføre verdier på, som historisk har blitt brukt i handelssystemer i Midtøsten og rundt Det indiske hav. Hawala baserer seg på et nettverk av *hawaladarer*, som er personer som utfører verdioverføringer mellom geografisk atskilte avsendere og mottagere. For at systemet skal fungere er det avhengig av et tillitsforhold mellom hawaladarene, da verdiene ikke fysisk flyttes eller overføres fra avsender til mottager umiddelbart, men i stedet gjøres om til gjeld som innfris mellom hawaladarene på et senere tidspunkt. At utbetalingen skjer uten å måtte vente på at selve verdiene flyttes, gjør hawala til en svært rask måte å overføre penger på, også til områder uten banktjenester (Milstein 2015, s. 3-8).

I sin enkleste form består systemet av én avsender og én hawaladar på sted A, og én mottager og én hawaladar på sted B. Prosessen kan forklares slik:

1. Avsender ønsker å sende 100 dollar til mottager på sted B (for eksempel i Somalia). Avsender tar kontakt med hawaladar A i diasporaen, gir ham pengene og betaler en kommisjon. Hawaladaren gir avsender et referansenummer, som avsender formidler til mottager.
2. Hawaladaren i diasporaen tar kontakt med hawaladaren i Somalia, oppgir referansenummer og at mottager vil hente 100 dollar. Ingen penger overføres mellom hawaladarene, da de vil gjøre opp på et senere tidspunkt.
3. Mottager tar kontakt med hawaladaren i Somalia, oppgir referansenummeret og får utbetalt 100 dollar (Adeso & SDC 2012, s. 3).

Hawala og pengeoverføringer til Somalia

Somaliske diasporaer etablerte seg i Gulf-landene som arbeidsmigranter fra 1970-tallet og som asylsøkere og flyktninger i Vesten etter statssammenbruddet på starten av 1990-tallet. I fraværet av fungerende banktjenester ble hawala den vanligste, og i mange tilfeller eneste, muligheten for diasporaen å sende penger hjem. Flere hawala-foretak vokste frem, og etablerte et stort antall filialer og hawaladarer i Somalia og i utenlandske byer med somaliske diasporaer.

Foretakene var samtidig pådrivere for utbyggingen av telekommunikasjonstjenester i Somalia, noe som utvidet deres kundekrets og gjorde det mulig å sende penger til slektninger selv i avsidesliggende områder (Iazzolino 2015, s. 14-15, 19-21).

I takt med at hawala-foretak som Dahabshiil, Amal og Taaj (Hormuud) har blitt større og mer profesjonaliserte, fremstår de i dag mer som typiske pengeoverføringsselskaper enn de uformelle hawala-virksomhetene de vokste ut av (FATF 2013, s. 19; Lindley 2009, s. 534). Flere av de større foretakene tilbyr opprettelse av bankkontoer og sømløs tilknytning til ulike mobile betalingstjenester, hvor brukere både kan motta internasjonale overføringer og betale for varer og tjenester i Somalia (Altai Consulting 2017, s. 6-8). Foretakene opererer imidlertid helt eller delvis utenfor de ordinære internasjonale

banksystemene,⁶ og baserer seg fremdeles på periodevise oppgjør mellom hawaladarer i stedet for at hver enkelt transaksjon overføres (FATF 2013, s. 16). Dette gjøres eksempelvis gjennom samlede overføringer/leveranser av penger innbetalt ved filialer i et annet land til en internasjonal «pengesentral», for eksempel i Dubai. Fra pengesentralen fraktes pengene videre og distribueres til hawala-filialer i Somalia. Oppgjør mellom hawaladarer forekommer også gjennom mer avanserte modeller, deriblant triangulære gjeldsoppgjør og import/eksport av varer (Bahadur 2020, s. 8-9; FATF 2013, s. 23-24; GITOC 2021, s. 13-15).

Ifølge Verdensbanken (2019, s. 41) har kun 10 % av somaliske husholdninger en bankkonto. Manglende tillit til og fraværet av konkurransedyktige tjenester i den formelle banksektoren, gjør at de fleste foretrekker å overføre penger gjennom hawala-foretakene. I områder utenfor de største byene er dette det eneste realistiske alternativet, samtidig som at tjenestene de tilbyr generelt er raskere, billigere og mer brukervennlige (FATF 2013, s. 17-19).

Hvordan fungerer en pengeoverføring gjennom et hawala-foretak rent praktisk?

Det er både mulig å overføre penger til Somalia på den tradisjonelle måten gjennom hawala-filialer og gjennom digitale plattformer. De digitale plattformene gjør det mulig å overføre penger til bankkontoer i Somalia, tilknyttet hawala-foretak som tilbyr slike kontoer, eller direkte til mottagerens mobile betalingstjeneste.

Tradisjonelle hawala-overføringer

De største hawala-foretakene har filialer i de fleste områdene av Somalia og flere i de større byene. Dahabshiil har for eksempel over 300 filialer i Somalia, også i mindre byer og landsbyer i Somaliland og Puntland (FSNAU 2013, s. 5).⁷ I mange tilfeller har mottagerne et etablert forhold til én lokal filial, hvor de regelmessig henter pengeoverføringer (Majid, Abdirahman & Hassan 2017, s. 40).

En tradisjonell hawala-overføring er svært lik eksempelet gjengitt ovenfor. Avsender tar kontakt med en hawaladar tilknyttet et hawala-foretak i diasporaen, og oppgir navn, telefonnummer på mottager og eventuelt ved hvilken filial i Somalia mottageren ønsker å hente pengene. Transaksjonen genererer et

⁶ Hawala-systemets uformelle karakter og mangelfulle dokumentasjon av enkelttransaksjoner gjør systemet sårbart for hvitvasking og terrorfinansiering. Det tidligere dominerende hawala-foretaket i Somalia, al-Barakat, måtte for eksempel stenge ned sin virksomhet i kjølvannet av terrorangrepet 11. september 2001, da de ble anklaget av amerikanske myndigheter for terrorfinansiering. De senere årene har flere europeiske land gjort forsøk på å regulere virksomhetene, blant annet gjennom å tilby driftskonsesjoner med visse begrensninger, for eksempel på størrelsen av verdiene et foretak kan overføre i løpet av et år (Azulay 2012).

⁷ Se kart over Dahabshiil-filialer i Somaliland og Puntland fra 2013 i FSNAU (2013, s. 5). Av kartet fremgår det at Dahabshiil er til stede i flere mindre byer og landsbyer i disse områdene. Landinfo er ikke kjent med hvorvidt Dahabshiil har samme tilstedeværelse i mindre byer og landsbyer i Sør-Somalia.

referansenummer, som avsender gir til mottager. Hawaladaren i utlandet registrerer overføringen i et datasystem og/eller tar kontakt med hawaladaren i Somalia. Mottager blir kontaktet av hawaladaren ved den lokale filialen i Somalia⁸, møter opp, identifiserer seg, oppgir referansenummeret og mottar pengene (Kilde A, samtale mai 2021).

En hawala-virksomhets renommé er naturligvis avhengig av å kunne garantere at pengene overføres til rett person. Hawaladaren i Somalia må derfor kunne identifisere mottageren. Et flertall av den somaliske befolkningen har imidlertid ikke eller bare mangelfulle ID-dokumenter. I de fleste sammenhenger er det i Somalia vanlig å identifisere seg gjennom ens klanrekke og/eller referanser, ofte en klanleder eller annen respektert person i lokalmiljøet (Landinfo 2020a, s. 11-13).

Kildene som Landinfo har konsulert, har uttalt seg forskjellig om i hvilken grad en hawala-filial krever at mottager skal fremvise ID-dokumenter ved henting av tilsendte penger. Ifølge Dahabshiil Norge (samtale juni 2021) kreves det at mottager identifiserer seg med ID-dokumenter, da ingen får hevet penger fra deres filialer uten å fremvise gyldig legitimasjon. Ifølge en annen kilde (Kilde A, samtale mai 2021), som er bosatt i Norge og selv har overført penger til Somalia, er det ikke vanlig at en hawaladar avkrever ID-papirer eller referansenummer for transaksjonen dersom vedkommende allerede har kjennskap til eller har et etablert kundeforhold til mottageren.

Sistnevnte kilde oppga også at de vil kunne være mulig for en nær slektning i enkelte tilfeller å hente pengene på vegne av et annet familiemedlem, uten formell fullmakt, så fremt hawaladaren stoler på personen og på at vedkommende ikke vil misbruke pengeutbetalingen (Kilde A, samtale mai 2021). Ifølge Dahabshiil Norge (samtale juni 2021) er det ikke mulig å gjøre dette uten avtale med filialen og en formell fullmakt. Videre kreves det at både mottager og fullmakthaver fremlegger ID-dokumenter og informasjon om sin relasjon.

På bakgrunn av Landinfos arbeid med spørsmål knyttet til identifikasjon i Somalia over flere år, er det vår vurdering at muntlig identifisering⁹ gjennom klan og referanser er den vanligste måten å identifisere seg på, og at det er uvanlig å avkreve ID-papirer fra en person man allerede kjenner identiteten til.

Overføring via en digital plattform – mobile betalingstjenester

De senere årene har pengeoverføringer gjennom nettbaserte hawala-plattformer til mottagerens konto eller mobile lommebok blitt mer utbredt. Populariteten av sistnevnte metode har økt i takt med at mobile betalingstjenester, siden

⁸ Ifølge Dahabshiil Norge (epost-korrespondanse juni 2021) får mottager en SMS om å møte opp ved nærmeste Dahabshiil-filial. Etter at pengene er utlevert, får avsender en bekreftelse per SMS.

⁹ Landinfo påpeker at muntlig identifisering også forekommer i Norge, for eks. for å få tilgang til visse tjenester og opplysninger fra banken over telefon, så fremt man kan sannsynliggjøre sin identitet gjennom unike personopplysninger som fødselsnummer.

lanseringen av Zaad i 2009,¹⁰ har blitt en vanlig metode for betaling av varer og tjenester blant brede lag av den somaliske befolkningen (Altai Consulting 2017, s. 11-15, 31; Hassan & Liberatore 2015, s. 41-42; Iazzolino 2015; Khan & Casswell 2019).

Verdensbanken anslår at om lag tre av fire somaliske husholdninger, flere i urbane enn i rurale områder, har tilgang til en mobil betalingstjeneste på en mobiltelefon eller en smarttelefon. De mobile betalingstjenestene gjør det mulig å oppbevare penger i en digital lommebok, og å elektronisk overføre eller betale til andre brukere av den samme tjenesten (Altai Consulting 2017, s. 11-15; Verdensbanken 2019, s. 41).

Internt i Somalia brukes mobile betalingstjenester oftere for overføring av penger enn hawala-filialer. De mobile betalingstjenestene er tilknyttet ulike mobilnettverkstilbydere, og det er ikke uvanlig å ha flere SIM-kort med ulike betalingstjenester. (Altai Consulting 2017, s. 8, 15, 31). Nettbaserte plattformer som TalkRemit (tilbyr overføring til den mobile betalingstjenesten eDahab), WorldRemit (Zaad) og Transfer Galaxy (EVC Plus, Golis og SoPay) tilbyr internasjonale pengeoverføringer til digitale lommebøker i Somalia (TalkRemit u.å.; Transfer Galaxy u.å.; WorldRemit u.å.).

I utgangspunktet er det krav om å fremlegge identifikasjonspapirer for å opprette en bruker i en av de mobile betalingstjenestene i Somalia, men det er også mulig å fremlegge en bekreftelse fra en klaneldre eller annen respektert person (Altai Consulting 2017, s. 38; Khan & Casswell 2019, s. 11-12). Ifølge en undersøkelse bestilt av Verdensbanken oppga imidlertid flertallet av brukerne at de verken fremla ID-papirer eller en bekreftelse i forbindelse da de opprettet en bruker. En mindre andel oppga at dokumenter ikke ble etterspurt i Somaliland (69% av de spurte), enn i Puntland (94%) og Sentral- og Sør-Somalia (83%) (Altai Consulting 2017, s. 38).

Har bosted og klan betydning i valget av hvilket hawala-foretak man velger å overføre penger med?

Tradisjonelt har hawala-foretakene hatt klanrelaterte og regionale forankringer. Blant de største foretakene har Dahabshiil vært assosiert med Somaliland, Amal med Puntland og Hormuud (Taaj) med Sør- og Sentral-Somalia (Majid, Abdirahman & Hassan 2017, s. 38). Selv om dette fortsatt er tilfellet på eiersiden, tilbyr de største foretakene i dag sine tjenester ved filialer i de fleste områder av landet, og har kundegrupper på tvers av klientilhørighet. Eksempelvis fremgår det av Dahabshiils nettsider at de også har filialer i Mogadishu og i større byer i

¹⁰ Zaad driftes av mobilnettoperatoren Telesom og ble i 2009 lansert i Somaliland som den første mobilbetalingstjenesten i Somalia. EVC plus (Telesom) fulgte etter i 2011, og er den mest populære tjenesten i Sør-Somalia. E-Dahab (Somtel) ble introdusert i 2014, og drives av Dahabshiil (Mohamed 2013; Studio D Radiodurans 2015).

Puntland og de sør- og sentral-somaliske regionene Gedo, Bay, Hiran, Galgadud, Mudug og Nedre Juba (Dahabshiil u.å.).

I forbindelse med at hawala-foretakene har etablert filialer og tjenester i andre områder enn sine tradisjonelle kjerneområder, har de måttet ta hensyn til lokale klan- og maktforhold. Ifølge forskeren Anna Lindley (2009, s. 525-526) innebærer dette også at foretakenes lokale filialer driftes av personer med en lokal klan- og maktforhold. Hun viser til at Dahabshiils regionale kontor i Mogadishu drives av en forretningsmann fra Hawiye-klanen, som igjen overser et nettverk bestående av hawaladarer tilhørende ulike lokale klaner. Landinfo mener at det er grunn til å anta at denne dynamikken også gjør seg gjeldende i andre hawala-foretak og i andre områder av Somalia.

Mohamed Gaas, som har skrevet en doktoravhandling om styrings- og maktforhold i Sør-Somalia, bekrefter bildet av at hawala-foretakenes filialer har lokale tilknytninger. På spørsmål fra Landinfo, oppga han at valget av hvilket foretak man bruker i hovedsak beror på forhold som pris, effektivitet og mottagerens preferanser. Mottager kan for eksempel ønske å hente pengene ved en bestemt filial som vedkommende har et personlig eller profesjonelt kundeforhold til (Mohamed Gaas, epost-korrespondanse mai/juni 2021).

Om Landinfos responser

Utlendingsforvaltningens fagenhet for landinformasjon (Landinfo) innhenter og analyserer informasjon om samfunnsforhold og menneskerettigheter i land som Utlendingsdirektoratet (UDI), Utlendingsnemnda (UNE) og Justis- og beredskapsdepartementet har behov for kunnskap om.

Landinfos responser er basert på opplysninger fra nøye utvalgte informasjonskilder, og kan bygge på både skriftlig og muntlig kildemateriale. Opplysningene er behandlet i henhold til [anerkjente kvalitetskriterier for landinformasjon](#) og [Landinfos retningslinjer for kilde- og informasjonsanalyse](#).

En respons er et svar på konkrete spørsmål som saksbehandlere i utlendingsforvaltningen har stilt Landinfo, og er ikke ment å være utfyllende redegjørelser for et tema. Responsene er utarbeidet innenfor korte frister, og kildegrunnlaget er ikke alltid like bredt som i våre temanotater.

Landinfo er en faglig uavhengig enhet, og informasjonen som presenteres, kan ikke tas til inntekt for et bestemt syn på hva praksis bør være i utlendingsforvaltningens behandling av søknader. Landinfos responser gir heller ikke uttrykk for norske myndigheters syn på de forhold og land som omtales.

Referanser

Skriftlige kilder

Adeso & SDC, dvs. Swiss Agency for Development and Cooperation (2012). *Guidelines: How to use Hawala in Somalia*. Nairobi: Adeso. Tilgjengelig fra <https://www.calpnetwork.org/wp->

content/uploads/2020/01/Adeso-Guidelines-on-Hawala-May-2012_Final.pdf [lastet ned 1. juli 2021]

- Altai Consulting (2017). *Mobile Money Ecosystem in Somalia - Summary*. Nairobi: Altai Consulting. Tilgjengelig fra http://www.altaiconsulting.com/wp-content/uploads/2017/11/WB-MME_Final-Short-Version_20170608.pdf [lastet ned 1. juli 2021]
- Azulay, Tamar Ester (2012). *Hvordan "hawala"-virksomheter reguleres i den norsk lovgivningen og i hvilken grad reglene blir fulgt*. Oslo: Universitetet i Oslo. Tilgjengelig fra <https://www.duo.uio.no/bitstream/handle/10852/35438/173044.pdf?sequence=2&isAllowed=y> [lastet ned 1. juli 2021]
- Bahadur, Jay (2020). *Following the Money: The Use of the Hawala Remittance System in the Yemen-Somalia Arms Trade*. Genève: Global Initiative against Transnational Organized Crime. Tilgjengelig fra <https://globalinitiative.net/wp-content/uploads/2020/09/Following-the-money-The-use-of-the-hawala-remittance-system-in-the-Yemen%E2%80%93Somalia-arms-trade.pdf> [lastet ned 1. juli 2021]
- Dahabshiil (u.å.). Send Money to Somalia. *Dahabshiil*. Tilgjengelig fra <https://www.dahabshiil.com/send-money-to-somalia/?lang=EN> [lastet ned 25. juni 2021]
- FATF, dvs. Financial Action Task Force (2013). *The Role of Hawala and Other Similar Service Providers in Money Laundering and Terrorist Financing*. Paris: FATF. Tilgjengelig fra <http://www.fatf-gafi.org/media/fatf/documents/reports/Role-of-hawala-and-similar-in-ml-tf.pdf> [lastet ned 1. juli 2021]
- FSNAU, dvs. Food Security and Nutrition Analysis Unit (2013). *Family Ties: Remittances and Livelihoods Support in Puntland and Somaliland*. Nairobi: FSNAU. Tilgjengelig fra <http://www.fsnau.org/downloads/Remittances-and-Livelihoods-Support-in-Puntland-and-Somaliland.pdf> [lastet ned 1. juli 2021]
- GITOC, dvs. Global Initiative against Transnational Organized Crime (2021). *Stricter Measures Targeting Remittance Companies Risk Driving Financial Flows to Somalia Underground* (Observatory of Illicit Economies in Eastern and Southern Africa). Genève: GITOC. Tilgjengelig fra <https://globalinitiative.net/wp-content/uploads/2020/08/Civil-Society-Observatory-of-Illicit-Economies-in-Eastern-and-Southern-Africa-Risk-Bulletin-10.pdf> [lastet ned 1. juli 2021]
- Hammond, Laura (2011). Obligated to Give: Remittances and the Maintenance of Transnational Networks Between Somalis at Home and Abroad. *Bildhaan: An International Journal of Somali Studies*, 10(11), 125-151. Tilgjengelig fra <https://digitalcommons.macalester.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1108&context=bildhaan> [lastet ned 1. juli 2021]
- Hassan, Mohamed Aden & Chalmers, Caitlin (2008). *UK Somali Remittances Survey*. London: Send Money Home. Tilgjengelig fra https://www.diaspora-centre.org/DOCS/UK_Somali_Remittan.pdf [lastet ned 1. juli 2021]
- Hassan, Mohamed Aden & Liberatore, Giulia (2015). Global Remittances: Update on the UK-Somali Corridor. *Bildhaan: An International Journal of Somali Studies*, 15, 34-35. Tilgjengelig fra <https://core.ac.uk/download/pdf/46724387.pdf> [lastet ned 1. juli 2021]
- Iazzolino, Gianluca (2015). *Following Mobile Money in Somaliland*. Nairobi: Rift Valley Institute. Tilgjengelig fra https://riftvalley.net/sites/default/files/publication-documents/Following%20Mobile%20Money%20in%20Somaliland%20by%20Gianluca%20Iazzolino%20-%20RVI%20Rift%20Valley%20Forum%20Research%20Paper%204%20%282015%29_0.pdf [lastet ned 1. juli 2021]

- Khan, Maha & Casswell, Jenny (2019). *Telesom Zaad - Pushing the mobile money CVA frontier*. Atlanta: GSMA Mobile for Humanitarian Innovation. Tilgjengelig fra https://www.gsma.com/mobilefordevelopment/wp-content/uploads/2019/06/Somaliland_Mobile_Money_CVA_Case_Study_Web_Spreads.pdf [lastet ned 1. juli 2021]
- Landinfo (2015). *Somalia: Klan og identitet*. Oslo: Landinfo. Tilgjengelig fra <https://landinfo.no/wp-content/uploads/2018/03/Somalia-temanotat-Klan-og-identitet-01102015.pdf> [lastet ned 1. juli 2021]
- Landinfo (2016). *Somalia: Bosetningene i Mogadishu*. Oslo: Landinfo. Tilgjengelig fra https://landinfo.no/asset/3465/1/3465_1.pdf [lastet ned 1. juli 2021]
- Landinfo (2017). *Somaliske klaner og grupper på Afrikas horn*. Oslo: Landinfo. Tilgjengelig fra <https://landinfo.no/wp-content/uploads/2018/03/Respons-Somaliske-klaner-og-grupper-p%C3%A5-Afrikas-Horn-14122017.pdf> [lastet ned 1. juli 2021]
- Landinfo (2020a). *Somalia: Identitetsdokumenter, sivilregistrering og offentlig forvaltning*. Oslo: Landinfo. Tilgjengelig fra <https://landinfo.no/wp-content/uploads/2020/03/Somalia-temanotat-Identitetsdokumenter-sivilregistrering-og-offentlig-forvaltning-06032020.pdf> [lastet ned 1. juli 2021]
- Landinfo (2020b). *Somalia: Klan, familie, migrasjon og bistand ved (re)etablering*. Oslo: Landinfo. Tilgjengelig fra <https://landinfo.no/wp-content/uploads/2020/06/Respons-Somalia-Klan-familie-migrasjon-og-bistand-ved-re-etablering-25062020.pdf> [lastet ned 1. juli 2021]
- Landinfo (2020c). *Somalia: Matvaresikkerhet*. Oslo: Landinfo. Tilgjengelig fra <https://landinfo.no/wp-content/uploads/2020/09/Somalia-temanotat-Matvaresikkerhet-07092020.pdf> [lastet ned 1. juli 2021]
- Lindley, Anna (2006). *Migrant Remittances in the Context of Crisis in Somali Society: A Case Study of Hargeisa* (HPG Background Paper). London: HGP. Tilgjengelig fra <https://cdn.odi.org/media/documents/410.pdf> [lastet ned 1. juli 2021]
- Lindley, Anna (2007). *The Early Morning Phonecall: Remittances from a Refugee Diaspora Perspective*. Oxford: Centre on Migration, Policy and Society. Tilgjengelig fra <https://core.ac.uk/download/pdf/2790121.pdf> [lastet ned 1. juli 2021]
- Lindley, Anna (2009). Between 'Dirty Money' and 'Development Capital': Somali Money Transfer Infrastructure under Global Scrutiny. *African affairs*, 108(433), 519-539. Tilgjengelig fra <https://academic.oup.com/afaf/article-pdf/108/433/519/72865/adp046.pdf> [lastet ned 1. juli 2021]
- Majid, Nisar, Abdirahman, Khalif & Hassan, Shamsa (2017). *Remittances and Vulnerability in Somalia: Assessing Sources, Uses and Delivery Mechanisms*. Nairobi: The World Bank. Tilgjengelig fra <http://riftvalley.net/sites/default/files/publication-documents/Remittances%20and%20Vulnerability%20in%20Somalia%20by%20Nisar%20Majid%20-%20RVI%20Briefing%20%282018%29.pdf> [lastet ned 1. juli 2021]
- Maxwell, Daniel, Majid, Nisar, Adan, Guhad, Abdirahman, Khalif & Kim, Jeeyon Janet (2015). *Facing Famine: Somali Experiences in the Famine of 2011*. Somerville (MA): Feinstein International Center. Tilgjengelig fra <https://fic.tufts.edu/assets/Facing-Famine-high-quality.pdf> [lastet ned 1. juli 2021]
- Milstein, Emily Rebecca (2015). *The Growth and Formalization of Somalia's Hawala Economy*. Los Angeles: University of California. Tilgjengelig fra <https://escholarship.org/content/qt9gd0q04q/qt9gd0q04q.pdf?t=nrznm> [lastet ned 1. juli 2021]

- Mohamed, Hamza (2013, 31. august 2013). Electronic Transfers Improve Somalia Economy. *Al-Jazeera*. Tilgjengelig fra <https://www.aljazeera.com/features/2013/8/31/electronic-transfers-improve-somalia-economy> [lastet ned 28. juni 2021]
- Studio D Radiodurans (2015). *Always Moving, Always Sharing: Mobile Money Practices in Somaliland*. San Francisco: Studio D. Tilgjengelig fra <https://static1.squarespace.com/static/534b1029e4b0bb0f73fc9da5/t/5e23f0fe6810047965ca11ac/1579413891946/StudioD-B%26MG-Somaliland-Final.pdf> [lastet ned 28. juni 2021]
- TalkRemit (u.å.). How to Receive Your Money in Somalia? *TalkRemit*. Tilgjengelig fra <https://www.talkremit.com/send-money-to-somalia?currency=USD> [lastet ned 28. juni 2021]
- Transfer Galaxy (u.å.). Send Money to Somalia. *Transfer Galaxy*. Tilgjengelig fra <https://transfergalaxy.com/en/destination/somalia/> [lastet ned 28. juni 2021]
- UN, dvs. United Nations. (2019). Migrant Stock by Origin and Destination. I: M. D. Department of Economic and Social Affairs (Red.). Tilgjengelig fra https://www.un.org/en/development/desa/population/migration/data/estimates2/data/UN_MigrantStockByOriginAndDestination_2019.xlsx [lastet ned 1. juli 2021].
- UNFPA, dvs. United Nations Population Fund & FRS, dvd. Federal Republic of Somalia (2014). *Population Estimation Survey of 2014: For the 18 Pre-War Regions of Somalia*. Nairobi: UNFPA. Tilgjengelig fra <https://somalia.unfpa.org/sites/default/files/pub-pdf/Population-Estimation-Survey-of-Somalia-PESS-2013-2014.pdf> [lastet ned 1. juli 2021]
- Verdensbanken (2019). *Somali Poverty and Vulnerability Assessment: Findings from Wave 2 of the Somali High Frequency Survey*. Washington D.C.: World Bank Group. Tilgjengelig fra <https://openknowledge.worldbank.org/bitstream/handle/10986/32323/Findings-from-Wave-2-of-the-Somali-High-Frequency-Survey.pdf?sequence=1&isAllowed=y> [lastet ned 1. juli 2021]
- WorldRemit (u.å.). *WorldRemit*. Tilgjengelig fra <https://www.worldremit.com/en?transfer=csh&selectto=ph&amountfrom=100.00¤cyto=php¤cyfrom=nok> [lastet ned 28. juni 2021]

Muntlige kilder

- Kilde A, med erfaring med å bruke hawalasystemet for å overføre penger til Somalia (telefonssamtale mai 2021)
- Mohamed Gaas, Phd. fra Universitetet i Ås (epost-korrespondanse mai og juni 2021)
- Representant for Dahabshiil Norge (telefonssamtale og epost-korrespondanse juni 2021)

© Landinfo 2021

Materialet i denne publikasjonen er omfattet av åndsverklovens bestemmelser. Uten særskilt avtale med Landinfo er enhver eksemplarframstilling og tilgjengeliggjøring bare tillatt i den utstrekning det er hjemlet i lov.